

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. kovo 24 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 – 10 straipsnis – Jurisdikcija bylose dėl tėvų pareigų – Vaiko pagrobimas – Valstybės narės teismų jurisdikcija – Teritorinė taikymo sritis – Vaiko išvežimas į trečiąją valstybę – Šioje trečiojoje valstybėje įgyta nuolatinė gyvenamoji vieta“

Byloje C-603/20 PPU

dėl *High Court of Justice, (England & Wales), Family Division* (Aukštasis Teisingumo Teismas (Anglija ir Velsas), šeimos bylų skyrius, Jungtinė Karalystė) 2020 m. lapkričio 6 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. lapkričio 16 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

SS

prieš

MCP

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas E. Regan (pranešėjas), penktosios kolegijos teisėjo pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai M. Ilešič, C. Lycourgos ir I. Jarukaitis,

generalinis advokatas A. Rantos,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į 2020 m. lapkričio 16 d. gautą 2020 m. lapkričio 6 d. nacionalinio teismo prašymą nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą taikant Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą,

atsižvelgęs į 2020 m. gruodžio 2 d. penktosios kolegijos sprendimą patenkinti šį prašymą,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2021 m. vasario 4 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- SS, atstovaujamo baristerės A. Tayo, įgaliotos solisitorės J. Dsouza,
- MCP, atstovaujamo QC A. Metzger ir baristerės C. Proudman, įgaliotų solisitorės H. Choudhery,

* Proceso kalba: anglų.

– Europos Komisijos, atstovaujamos M. Wilderspin,

susipažinęs su 2021 m. vasario 23 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidinys lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243), iš dalies pakeisto 2004 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2116/2004 (OL L 367, 2004, p. 1) (toliau – Reglamentas Nr. 2201/2003), 10 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant SS, mažamečio vaiko P tėvo, ir MCP, šio vaiko motinos, ginčą dėl tėvo prašymo nurodyti grąžinti vaiką į Jungtinę Karalystę ir priimti sprendimą dėl teisės bendrauti.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

1980 m. Hagos konvencija

- 3 Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, pasirašyta 1980 m. spalio 25 d. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijoje (toliau – 1980 m. Hagos konvencija), įsigaliojo 1983 m. gruodžio 1 d. Visos Europos Sąjungos valstybės narės yra jos Susitariančiosios Valstybės.
- 4 Šioje konvencijoje įtvirtintos įvairios nuostatos, kuriomis siekiama, kad neteisėtai išvežtas ar negrąžintas vaikas būtų nedelsiant grąžintas.
- 5 1980 m. Hagos konvencijos 16 straipsnyje numatyta, kad gavusi pranešimą apie neteisėtą vaiko išvežimą ar negrąžinimą, nurodytą jos 3 straipsnyje, Susitariančiosios Valstybės, į kurią vaikas yra išvežtas arba kurioje jis laikomas, teismo ar administracinė institucija nesprenžia dėl vaiko globos teisių iš esmės, kol nenustatoma, kad nėra tenkinamos šios Konvencijos sąlygos dėl vaiko grąžinimo, arba sprendžia dėl globos teisių iš esmės tik jei per protingumo kriterijų atitinkantį laikotarpį nuo minėto pranešimo gavimo dienos nepateikiamas prašymas pagal šią Konvenciją.

1996 m. Hagos konvencija

- 6 1996 m. spalio 19 d. Hagoje sudarytą Konvenciją dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (toliau – 1996 m. Hagos konvencija) ratifikavo arba prie jos prisijungė visos Sąjungos valstybės narės.
- 7 Šioje konvencijoje įtvirtintos nuostatos, kuriomis siekiama gerinti vaikų apsaugą tarptautiniu mastu ir išvengti Susitariančiųjų Valstybių teisės sistemų prieštaravimų, susijusių su jurisdikcija, taikytina teise, vaikų apsaugos priemonių pripažinimu ir vykdymu.

8 Dėl vaikų grobimo šios konvencijos 7 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nustatyta:

„Tais atvejais, kai vaikas neteisėtai išvežamas arba laikomas, jurisdikciją ir toliau turi Susitariančiosios Valstybės, kurioje vaikas nuolatos gyveno prieš pat jo išvežimą ar laikymą, institucijos tol, kol vaikas įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje, ir

- a) kol kiekvienas asmuo, institucija ar kuri nors kita organizacija, turinti globos teises, pritars vaiko išvežimui ar laikymui; arba
- b) kol vaikas bus išgyvenęs toje kitoje valstybėje bent vien[us] metus po to, kai asmuo, institucija ar kuri nors kita organizacija, turinti globos teises, sužinojo arba turėjo sužinoti vaiko buvimo vietą, nėra jokio tuo laikotarpiu pateikto ir dar nagrinėjamo prašymo sugrąžinti vaiką ir vaikas yra apsipratęs su savo nauja aplinka.“

9 Šios konvencijos 52 straipsnio 2 ir 3 dalys išdėstytos taip:

„2. Ši Konvencija nedaro poveikio vienos ar kelių Susitariančiųjų Valstybių galimybei sudaryti susitarimus, kuriuose yra nuostatų šios Konvencijos reglamentuojamais klausimais, susijusiais su vaikais, kurie nuolatos gyvena vienoje iš valstybių, tokio susitarimo šalių.

3. Susitarimai, kuriuos viena ar kelios Susitariančiosios Valstybės sudarys šios Konvencijos taikymo srityje, nedaro poveikio šios Konvencijos nuostatų taikymui tokių valstybių santykiams su kitomis Susitariančiosiomis Valstybėmis.“

Sąjungos teisė

10 Reglamento Nr. 2201/2003 12 ir 33 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(12) Jurisdikcijos pagrindai, susiję su tėvų pareigomis, nustatyti šiame reglamente, yra suformuluoti kuo la[biau] atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Tai reiškia, kad jurisdikcija turėtų pirmiausiai priklausyti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybei narei [valstybės narės teismams], išskyrus tam tikrus vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo atvejus arba pagal tėvų pareigų turėtojų susitarimą.

<...>

(33) Šis reglamentas pripažįsta Europos Sąjungos [p]agrindinių teisių chartijos principus ir jų laikosi. Visų pirma juo siekiama užtikrinti pagarbą pagrindinėms vaiko teisėms, išdėstytoms Europos Sąjungos [p]agrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje.“

11 Šio reglamento 1 straipsnio „Taikymo sritis“ 1 ir 2 dalys suformuluotos taip:

„1. Šis reglamentas taikomas bet kokio pobūdžio teismo civilinėms byloms, susijusioms su:

<...>

b) tėvų pareigų skyrimu, naudojimosi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu.

2. Šio straipsnio 1 dalies b punkte nurodytos bylos konkrečiai gali būti susijusios su:

a) globos teisėmis ir bendravimo teisėmis;

<...>“

12 Šio reglamento 2 straipsnyje „Sąvokų apibrėžimai“ nustatyta:

„Šiame reglamente:

<...>

7) „tėvų pareigos“ – visos teisės ir pareigos, susijusios su vaiko asmeniu ar turtu, suteikiamos fiziniam ar juridiniam asmeniui teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu; [Jos apima, be kita ko, globos teises ir bendravimo teises];

<...>

11) „neteisėtas išvežimas ar negrąžinimas“ – tai vaiko išvežimas ar negrąžinimas tais atvejais, kai:

a) tuo pažeidžiamos globos teisės, įgytos teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu pagal valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta iki išvežimo ar negrąžinimo [pagal valstybės narės, kurioje buvo vaiko nuolatinė gyvenamoji prieš pat išvežimą ar negrąžinimą, teisę];

ir

b) jei išvežimo ar negrąžinimo metu globos teisėmis buvo faktiškai naudojamosi drauge ar jų su niekuo nesidalijant arba jomis taip būtų naudojamosi išvežimui ar negrąžinimui [jeigu vaikas nebūtų išvežtas ar negrąžintas]. Laikoma, kad globa yra įgyvendinama kartu, kai pagal teismo sprendimą ar įstatymų nustatyta tvarka vienas tėvų teisių turėtojas negali spręsti dėl vaiko gyvenamosios vietos be kito tėvų pareigų turėtojo sutikimo.“

13 Nurodyto reglamento II skyriaus „Jurisdikcija“ 2 skirsnyje „Tėvų pareigos“ esančiame 8 straipsnyje „Bendroji jurisdikcija“ numatyta:

„1. Valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje.

2. Šio straipsnio 1 daliai taikomos 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatos [Šio straipsnio 1 dalis taikoma nepažeidžiant 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatų].“

14 Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnis „Jurisdikcija vaikų grobimo atvejais“ išdėstytas taip:

„Vaiką neteisėtai išvežus ar negrąžinus, valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negrąžinimo [prieš pat neteisėtą išvežimą ar negrąžinimą] turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teismai išlaiko savo jurisdikciją iki tol, kol vaikas įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje ir:

a) išvežimui ar negrąžinimui tylėjimu pritaria kiekvienas globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija;

arba

b) vaikas toje kitoje valstybėje narėje pragyvena bent vienerius metus nuo to, kai globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, ir vaikas susigyvena su nauja aplinka, ir įvykdoma bent viena iš sąlygų:

i) per vien[us] metus nuo to, kai globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, valstybės narės, kurioje vaikas buvo išvežtas ar yra laikomas, kompetentingoms valdžios institucijoms nebuvo pateiktas prašymas jį grąžinti;

ii) globos teisių turėtojo prašymas grąžinti buvo atsiimtas ir per i papunktyje nustatytą laikotarpį nebuvo pateiktas naujas prašymas;

- iii) byla valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negrąžinimo [prieš pat neteisėtą išvežimą ar negrąžinimą] turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teisme buvo užbaigta pagal 11 straipsnio 7 dalį;
- iv) valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negrąžinimo [prieš pat neteisėtą išvežimą ar negrąžinimą] turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teismai priėmė sprendimą dėl globos, nereikalaujantį vaiką grąžinti.“

15 Šio reglamento 12 straipsnis dėl jurisdikcijos prorogacijos suformuluotas taip:

„1. Valstybės narės teismai, kuriems pagal 3 straipsnį yra suteikta jurisdikcija nagrinėti pareiškimą dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) arba santuokos pripažinimo negaliojančia, turi jurisdikciją bet kurioje byloje dėl tėvų pareigų, susijusioje su tuo pareiškimu [turi jurisdikciją spręsti bet koki klausimą dėl tėvų pareigų, susijusį su tokiu pareiškimu], jeigu:

a) bent vienas iš sutuoktinių turi tėvų pareigas vaikui;

ir

b) tokiai teismų jurisdikcijai, teismui priėmus bylą savo žinion, aiškiai išreikštu ar kitoku nedviprasmišku būdu pritarė abu sutuoktiniai ir tėvų pareigų turėtojai, ir ji labiausiai atitinka vaiko interesus.

<...>

3. Valstybės narės teismai taip pat turi jurisdikciją tėvų pareigoms kitose bylose, nei nurodyta šio straipsnio 1 dalyje, jeigu:

a) vaikas turi esminį [glaudų] ryšį su ta valstybe nare, pavyzdžiui, dėl to, kad vienas iš tėvų pareigų turėtojų toje valstybėje narėje turi nuolatinę gyvenamąją vietą arba kad vaikas yra tos valstybės narės pilietis;

arba [ir]

b) teismų jurisdikcijai, teismui priėmus bylą savo žinion, aiškiai išreikštu ar kitoku nedviprasmišku būdu pritarė visos bylos šalys, ir ji labiausiai atitinka vaiko interesus.

4. Jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiosios valstybės, kuri nėra [1996 m. Hagos konvencijos] [Susitariančioji Valstybė], teritorijoje, jurisdikcija pagal šį straipsnį turi labiausiai atitikti [preziumuojama labiausiai atitinkanti] vaiko interesus, [pavyzdžiui,] jei toje trečiojoje valstybėje nagrinėti bylą pasirodo neįmanoma.“

16 Reglamento 14 straipsnyje „Kita jurisdikcija“ numatyta:

„Jei joks valstybės narės teismas neturi jurisdikcijos pagal 8–13 straipsnius, kiekvienoje valstybėje narėje jurisdikcija nustatoma pagal jos teisę.“

17 Reglamento 60 straipsnyje „Sąsaja su tam tikromis daugiašalėmis konvencijomis“ nustatyta:

„Santykiuose tarp valstybių narių šis reglamentas pakeičia toliau išvardytas konvencijas tiek, kiek jos susijusios su bylomis, kurioms taikomas šis reglamentas:

<...>

e) [1980 m. Hagos konvenciją].“

- 18 Reglamento Nr. 2201/2003 61 straipsnis, kuriame reglamentuojama sąsaja su 1996 m. Hagos konvencija, suformuluotas taip:

„Kalbant apie sąsają su [1996 m. Hagos konvencija], šis reglamentas taikomas:

a) jeigu atitinkamo vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybės narės teritorijoje;

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 19 SS ir MCP, abu Indijos piliečiai, turintys leidimą gyventi Jungtinėje Karalystėje, nėra teisiškai susituokę; 2017 m. jiems gimė vaikas P, Jungtinės Karalystės pilietis.
- 20 Tėvo pavardė nurodyta vaiko gimimo liudijime, todėl, kaip konstatavo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jis turi tėvų pareigas P.
- 21 2018 m. spalio mėn. motina MCP su vaiku išvyko į Indiją. Po kelių mėnesių motina grįžo į Jungtinę Karalystę be vaiko.
- 22 Išskyrus trumpą buvimą Jungtinėje Karalystėje 2019 m. balandžio mėn., vaikas gyveno ir tebegyvena Indijoje su senele iš motinos pusės.
- 23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog tikėtina, kad motinos elgesys prilygsta neteisėtam vaiko išvežimui į Indiją ir (arba) negražinimui iš jos.
- 24 Tėvas norėtų, kad P su juo gyventų Jungtinėje Karalystėje arba bent bendrauti su vaiku, naudodamasis teise bendrauti.
- 25 2020 m. rugpjūčio 26 d. jis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikė prašymą nurodyti grąžinti vaiką į Jungtinę Karalystę ir priimti sprendimą dėl teisės bendrauti.
- 26 Nacionalinis teismas nurodo, kad motina užginčijo Anglijos ir Velso teismų jurisdikciją, nes vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta nėra Jungtinėje Karalystėje.
- 27 Prieš priimdamas sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jo jurisdikciją reikia vertinti remiantis Reglamentu Nr. 2201/2003. Šiuo klausimu jis konstatavo, kad tuo metu, kai byla pateko jo žinion, viena vertus, vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Indijoje ir jis visiškai integravosi į Indijos socialinę ir šeiminių aplinką, nebuvo konkrečių jo ryšių su Jungtine Karalyste, išskyrus pilietybę, ir, kita vertus, vaiko motina niekada nebuvo nedviprasmiškai sutikusi su Anglijos ir Velso teismų jurisdikcija nagrinėti klausimus, susijusius su tėvų pareigomis P. Tai konstatavęs, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė, jog jo jurisdikcija negali būti pagrįsta nurodyto reglamento 8 straipsniu ir 12 straipsnio 3 dalimi.
- 28 Dėl minėto reglamento 10 straipsnio, kuriame nustatytos jurisdikcijos taisyklės neteisėto vaiko išvežimo ar negražinimo atvejais, reikia nurodyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių visų pirma dėl to, ar ši nuostata gali būti taikoma valstybės narės ir trečiosios valstybės teismų jurisdikcijos kolizijai.
- 29 Šiuo klausimu jis mano, kad iš 10 straipsnio formuluotės ir Europos Komisijos paskelbto Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo praktinio vadovo 4.2.1.1 punkto pateikto jo išaiškinimo aiškiai matyti, kad jame įtvirtinta taisyklė taikytina tik valstybių narių teismų jurisdikcijos kolizijai, o ne valstybės narės ir trečiosios valstybės teismų jurisdikcijos kolizijai. Teisingumo Teismas jau yra patvirtinęs tokį aiškinimą

2018 m. spalio 17 d. Sprendimo *UD* (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835) 33 punkte, šiuo klausimu pritardamas toje pačioje byloje 2018 m. rugsėjo 20 d. pateiktai generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvada (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749). Tačiau yra ir kita nacionalinių teismų jurisprudencija, pagal kurią šiai nuostatai pripažįstama platesnė teritorinė taikymo sritis.

- 30 Tokiomis aplinkybėmis *High Court of Justice (England and Wales), Family Division* (Aukštasis Teisingumo Teismas (Anglija ir Velsas), Šeimos bylų skyrius) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal [Reglamento Nr. 2201/2003] 10 straipsnį valstybė narė išlaiko jurisdikciją neribotą laiką, jeigu vaikas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta buvo toje valstybėje narėje, buvo neteisėtai išvežtas į trečiąją šalį (arba negražinamas), po tokio išvežimo (ar negražinimo) vėliau tapusią nuolatine jo gyvenamąją vietą?“

Prašymas taikyti prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra

- 31 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašė šį prašymą nagrinėti pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnio 1 dalyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.
- 32 Šiuo klausimu konstatuotina, pirma, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Reglamento Nr. 2201/2003, priimto pirmiausia remiantis EB 61 straipsnio c punktu (dabar – SESV 67 straipsnis), esančiu SESV trečiosios dalies V antraštinėje dalyje, skirtoje laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei, išaiškinimo, todėl jis patenka į Procedūros reglamento 107 straipsnyje apibrėžtą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros taikymo sritį, ir, antra, atsakymas į prejudicinį klausimą būtinas sprendimui pagrindinėje byloje priimti, nes nuo jo priklauso bylą nagrinėjančio teismo jurisdikcija pagal Sąjungos teisę.
- 33 Dėl skubos kriterijaus pažymėtina, jog dėl to, kad mažametis vaikas nuo 2018 m. spalio mėn. nuolat gyvena Indijoje, išskyrus trumpą buvimą Jungtinėje Karalystėje, kyla pavojus, kad tęsiantis šiai situacijai bus rimtai ar net nepataisomai pakenkta vaiko ir jo tėvo ar net jo ir abiejų tėvų santykiams. Tokia situacija gali padaryti nepataisomą žalą vaiko emocinei ir psichologinei raidai, ypač atsižvelgiant į tai, kad vaiko amžius yra jautrus, atsižvelgiant į bendrą raidą.
- 34 Be to, kadangi vaikas yra pakankamai integruotas į šeiminių ir socialinę aplinką trečiojoje valstybėje, kur, kaip konstatavo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, yra jo dabartinė nuolatinė gyvenamoji vieta, šios situacijos tęstinumas taip pat gali pakenkti vaiko integracijai į šeiminių ir socialinę aplinką galimo grįžimo į Jungtinę Karalystę atveju.
- 35 Šiomis aplinkybėmis atsižvelgusi į teisėjo pranešėjo siūlymą ir išklausiusi generalinį advokatą 2020 m. gruodžio 2 d. Teisingumo Teismo penktoji kolegija nusprendė tenkinti nacionalinio teismo prašymą nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.

Dėl prejudicinio klausimo

- 36 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad, jei nustatoma, jog tuo momentu, kai buvo pateiktas prašymas dėl tėvų pareigų, vaikas buvo įgijęs nuolatine gyvenamąją vietą trečiojoje valstybėje po to, kai buvo neteisėtai į ją išvežtas ir negražintas, valstybės narės, kurioje vaikas prieš pat jį pagrobiant turėjo nuolatine gyvenamąją vietą, teismai išsaugo savo jurisdikciją neribotą laiką.

- 37 Pagal suformuotą jurisprudenciją aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Jobcenter Krefeld*, C-181/19, EU:C:2020:794, 61 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją). Sąjungos teisės nuostatos genezė taip pat gali atskleisti jos aiškinimui svarbių aplinkybių (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Acacia ir D'Amato*, C-397/16 ir C-435/16, EU:C:2017:992, 31 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).
- 38 Pirma, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnio formuluotę reikia konstatuoti, kad šiame straipsnyje dėl jurisdikcijos vaiko grobimo atveju numatyta, kad valstybės narės, kurioje vaikas nuolat gyvena prieš pat neteisėtą išvežimą ar negrąžinimą, teismai išlaiko savo jurisdikciją, tačiau ši jurisdikcija pereina kitos valstybės narės teismams tada, kai vaikas įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą toje valstybėje narėje ir kai tenkinama viena iš alternatyvių šiame straipsnyje numatytų sąlygų.
- 39 Taigi iš Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnio formuluotės matyti, kad šioje nuostatoje įtvirtinti jurisdikcijos suteikimo vaiko grobimo atveju kriterijai taikomi situacijai, susiklosčiusiai valstybių narių teritorijoje. Jurisdikcija iš principo suteikiama teismams valstybės narės, kurioje vaikas, prieš jį neteisėtai išvežant į kitą valstybę narę ar negrąžinant iš jos, turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, išskyrus tokios jurisdikcijos perėjimą valstybės narės, kurioje vaikas įgijo naują nuolatinę gyvenamąją vietą po neteisėto išvežimo ar negrąžinimo, teismams, kai įvykdytos konkrečios sąlygos.
- 40 Aplinkybė, kad minėtame straipsnyje vartojamas žodžių junginys „valstybė narė“, o ne „valstybė“ arba „trečioji valstybė“, ir kad pagal jį jurisdikcijos suteikimas siejamas su esama ar ankstesne nuolatinę gyvenamąją vietą „valstybėje narėje“, nenumatant atvejo, kai gyvenamoji vieta įgyjama trečiosios valstybės teritorijoje, taip pat reiškia, kad jame reglamentuojamas jurisdikcijos klausimas vaikų grobimo valstybėse narėse atvejais.
- 41 Reikia pridurti, kad byloje dėl Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio išaiškinimo Teisingumo Teismas nusprendė, jog šio reglamento 10 straipsnio formuluotė neišvengiamai reiškia, kad šio straipsnio taikymas priklauso nuo galimos kelių valstybių narių teismų jurisdikcijos kolizijos (2018 m. spalio 17 d. Sprendimo *UD*, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, 33 punktą).
- 42 Be to, reikia pažymėti, kad, kaip per posėdį nurodė Komisija, Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnį sudaro vienas sakiny, taigi iš jo struktūros matyti, kad jis nedalomas. Todėl šios nuostatos negalima aiškinti taip, kad ją sudaro dvi atskiros dalys, pagal vieną kurių būtų galima pateisinti vienos valstybės narės teismų jurisdikcijos išlaikymą neribotą laiką, jeigu vaikas neteisėtai išvežtas į trečiąją valstybę ir negrąžintas.
- 43 Antra, dėl Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnio konteksto reikia pažymėti, kad šioje nuostatoje įtvirtinta specialiosios jurisdikcijos taisyklė, palyginti su šio reglamento 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendrosios jurisdikcijos taisykle, pagal kurią vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai iš principo turi jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų.
- 44 Kaip numatyta 8 straipsnio 2 dalyje, šio 8 straipsnio 1 dalis taikoma nepažeidžiant 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatų.
- 45 Šiuo aspektu reikia pažymėti, pirma, kad Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnyje numatyta specialiosios jurisdikcijos taisykle neutralizuojamas jo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos bendrosios jurisdikcijos taisyklės taikymo poveikis vaiko grobimo atveju, t. y. jurisdikcijos perėjimas valstybei narei, kurioje vaikas po jo grobimo įgijo naują nuolatinę gyvenamąją vietą. Kadangi dėl šio jurisdikcijos perėjimo neteisėtą veiką padaręs asmuo galėtų atsidurti palankesnėje procesinėje padėtyje, reglamento 10 straipsnyje, kaip nurodyta šio sprendimo 39 punkte, numatyta, kad valstybės narės, kurioje vaikas nuolat gyvena prieš jį neteisėtai išvežant ar negrąžinant, teismai išlaiko savo jurisdikciją, nebent tenkinamos tam tikros sąlygos.

- 46 Vis dėlto, jeigu vaikas įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą už Europos Sąjungos ribų po to, kai buvo neteisėtai išvežtas į trečiąją šalį arba iš jos negrąžintas, šio reglamento 8 straipsnio 1 dalis netaikoma, nes valstybėje narėje jis nuolat negyvena. Iš tiesų šioje nuostatoje toks atvejis neregamentuotas. Vadinas, esant tokioms aplinkybėms, šio reglamento 10 straipsnyje įtvirtinta taisyklė, leidžianti pašalinti jurisdikciją, kurią galėtų įgyti naujos nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai, remdamiesi bendrąja taisykle, netenka prasmės ir yra netaikytina. Todėl remiantis 10 straipsniu negalima pateisinti valstybės narės, kurioje vaikas prieš jį neteisėtai išvežant ar negrąžinant turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teismų jurisdikcijos išlaikymo neribotą laiką, kai šis vaikas neteisėtai išvežtas į trečiąją valstybę ir negrąžintas.
- 47 Antra, reikia priminti, kad specialiosios jurisdikcijos taisyklė aiškintina siaurai, todėl jos negalima aiškinti kaip taikytinos atitinkamame reglamente aiškiai neįtvirtintiems atvejams (šiuo klausimu žr. 2013 m. spalio 3 d. Sprendimo *Pinckney*, C-170/12, EU:C:2013:635, 25 punktą; 2014 m. sausio 16 d. Sprendimo *Kainz*, C-45/13, EU:C:2014:7, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. sausio 25 d. Sprendimo *Schrems*, C-498/16, EU:C:2018:37, 27 punktą).
- 48 Taigi tokios taisyklės negalima aiškinti atsižvelgiant tik į vieną jos teksto dalį ir taikyti ją atskirai. Taip atsitiktų tuo atveju, jei Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnis būtų aiškinamas remiantis vien šio straipsnio pirmoje dalyje įtvirtintomis nuostatomis, darant išvadą, kad, kai vaikas buvo neteisėtai išvežtas į trečiąją valstybę ir negrąžintas, valstybės narės, kurioje buvo jo ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai iš principo išlaiko savo jurisdikciją neribotą laiką, jeigu netenkinama kita tame pačiame straipsnyje numatyta sąlyga dėl nuolatinės gyvenamosios vietos kitoje valstybėje narėje įgijimo.
- 49 Trečia, toks aiškinimas reikštų, kad į minėto 10 straipsnio taikymo sritį patektų atvejis, t. y. neteisėtas vaiko išvežimas į trečiąją valstybę ir negrąžinimas, kurio Sąjungos teisės aktų leidėjas neketino įtraukti.
- 50 Šiuo aspektu iš Reglamento Nr. 2201/2003 genezės matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo griežtai reglamentuoti vaikų grobimo Sąjungoje atvejus, bet neketino į jo taikymo sritį įtraukti vaikų neteisėto išvežimo į trečiąją valstybę ar negrąžinimo atvejų; pastariesiems taikytinos tokios tarptautinės konvencijos: 1980 m. Hagos konvencija – kuri jau galiojo visose valstybėse narėse, kai 2002 m. gegužės 3 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 ir iš dalies pakeičiančio Reglamentą (EB) Nr. 44/2001, kiek tai susiję su išlaikymo prievolėmis (COM(2002) 222 *final*, OL C 203 E, 2002, p. 155; toliau – reglamento pasiūlymas), remiantis kuriuo buvo priimtas Reglamentas Nr. 2201/2003; ir 1996 m. Hagos konvencija, prie kurios šią dieną dar nėra prisijungusios daug valstybių narių.
- 51 Tai aiškiai matyti iš šio reglamento pasiūlymo aiškinamojo memorandumo, kuriame pažymima, kad „dėl tarptautinio pobūdžio situacijų Komisija <...> pateikė Tarybos sprendimo, kuriuo valstybėms narėms leidžiama pasirašyti 1996 m. Hagos konvenciją, pasiūlymą“ (neoficialus vertimas) (COM(2002) 222 *final*/2, p. 3).
- 52 Sąjungos teisės aktų leidėjo noras užtikrinti, kad Sąjungos teisės nuostatos vaikų grobimo srityje egzistuotų kartu su tarptautinėse konvencijose įtvirtintomis nuostatomis, primintas 2002 m. lapkričio 7 d. Europos Parlamento Piliečių laisvių ir teisių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto ataskaitos dėl reglamento pasiūlymo (*final* A5-0385/2002, p. 19) motyvuose; joje nurodyta, kad minėtas pasiūlymas, kuriame įtvirtintos aiškos ir darnios teisės nuostatos, reglamentuojančios vaikų grobimo Sąjungoje atvejus, yra „priemonė, galinti sukurti labiau integruotą sistemą Europos Sąjungoje ir būti taikoma lygiagrečiai su 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijomis, kiek tai susiję su tarptautiniais santykiais“. (Neoficialus vertimas.)

- 53 Jeigu Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnis būtų aiškinamas taip, kad ankstesnės vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai išlaiko savo jurisdikciją neribotą laiką, jeigu vaikas buvo neteisėtai išvežtas į trečiąją valstybę ir negrąžintas, 1996 m. Hagos konvencijos 7 straipsnio 1 dalis ir 52 straipsnio 3 dalis būtų neveiksmingos tuo atveju, kai pagrobtas vaikas įgytą nuolatinę gyvenamąją vietą trečiojoje valstybėje, kuri yra šios konvencijos Susitariančioji Valstybė.
- 54 1996 m. Hagos konvencijos 7 straipsnio 1 dalyje, kaip ir Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnyje, numatytas jurisdikcijos perėjimas vaiko naujos nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismams, jei tenkinamos tam tikros sąlygos. Šios sąlygos, be kita ko, yra praėjęs laikotarpis ir asmens, turinčio globos teisę, pritarimas arba pasyvus elgesys, kai vaikas yra apsipratęs su savo nauja aplinka.
- 55 Tokios jurisdikcijos perėjimo galimybės nebūtų, jeigu pagal 10 straipsnį valstybės narės teismai turėtų išlaikyti savo jurisdikciją neribotą laiką. Vadinasi, toks jurisdikcijos išlaikymas taip pat prieštarautų 1996 m. Hagos konvencijos 52 straipsnio 3 daliai, pagal kurią draudžiama, kad Susitariančiųjų Valstybių sudaryti susitarimai dėl šioje Konvencijoje reglamentuojamų klausimų – tokių, kaip numatyti Reglamente Nr. 2201/2003 – darytų poveikį šios Konvencijos nuostatų taikymui tokių valstybių santykiams su kitomis Susitariančiosiomis Valstybėmis. Jeigu jurisdikcija bylose dėl tėvų pareigų negalėtų pereiti Susitariančiųjų Valstybių teismams, tai neišvengiamai paveiktų nurodytus santykius.
- 56 Tuomet valstybės narės, kurios visos ratifikavo 1996 m. Hagos konvenciją arba prie jos prisijungė, pagal Sąjungos teisę būtų priverstos imtis veiksmų, pažeisdamos tarptautinius įsipareigojimus.
- 57 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad specialiosios teisės nuostatos, kurias Sąjungos teisės aktų leidėjas įtvirtino, priimdamas Reglamentą Nr. 2201/2003, reglamentuoja vaikų grobimo vienoje valstybėje narėje ir neteisėto išvežimo į kitą valstybę narę atvejus. Taigi jose, t. y. Reglamente Nr. 2201/2003 10 straipsnyje, įtvirtinta jurisdikcijos taisyklė negali būti aiškinama taip, kad ji taikoma vaiko neteisėto išvežimo į trečiąją valstybę atveju.
- 58 Trečia, reikia konstatuoti, kad Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnio aiškinimas, pagal kurį jurisdikcija turėtų būti išlaikoma neribotą laiką, nesuderinamas su vienu pagrindinių šiuo reglamentu siekiamų tikslų – kuo labiau atsižvelgti į vaiko interesus, pirmenybę teikiant artumo kriterijui (šiuo klausimu žr. 2017 m. vasario 15 d. Sprendimo *W ir V*, C-499/15, EU:C:2017:118, 51 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. spalio 17 d. Sprendimą *UD*, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, 48 punktą).
- 59 Iš esmės, kaip išdėstyta reglamento pasiūlymo aiškinamajame memorandume (COM(2002) 222 *final*/2, p. 12), Sąjungos teisės aktų leidėjas, reglamentuodamas jurisdikcijos vaiko grobimo atveju suteikimo klausimą, norėjo įtvirtinti pusiausvyrą tarp poreikio užkirsti kelią vaiko grobikui gauti naudos iš neteisėtos veikos (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 1 d. Sprendimo *Povse*, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, 43 punktą) ir vaikui arčiausio teismo galimybės nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų.
- 60 Besąlygiškas vaiko kilmės valstybės narės teismų jurisdikcijos išlaikymas neribotą laiką, nepaisant to, kad praėjus tam tikram laikotarpiui neteisėtam išvežimui į trečiąją valstybę galėjo pritarti kiekvienas globos teises turintis asmuo, institucija ar kita organizacija, nenustatant jokios sąlygos, pagal kurią būtų galima atsižvelgti į konkrečias aplinkybes, charakterizuojančias atitinkamo vaiko situaciją, arba užtikrinti jo interesus, užkirstų kelią tam, kad teismas, laikytinas esantis geriausioje padėtyje priemonėms, kurių reikia imtis apsaugant vaiko interesus, įvertinti, galėtų nagrinėti prašymus dėl tokių priemonių taikymo. Toks rezultatas prieštarautų Reglamentu Nr. 2201/2003 siekiamam tikslui, kuris, kaip matyti iš šio reglamento 33 konstatuojamosios dalies, turi būti aiškinamas atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnį.

- 61 Be to, toks Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnio aiškinimas, pagal kurį jurisdikcija galėtų būti išlaikoma neribotą laiką, taip pat pažeistų 1980 m. Hagos konvencijoje nustatyto grąžinimo ar negrąžinimo nedelsiant mechanizmo logiką. Iš esmės, jeigu pagal šios konvencijos 16 straipsnį nustatoma, kad netenkinamos joje įtvirtintos vaiko grąžinimo sąlygos arba per protingą laikotarpį nebuvo pateiktas prašymas pagal šią konvenciją, valstybės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas arba iš kurios negrąžintas, valdžios institucijos tampa vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valdžios institucijomis ir kaip geografiškai šiai vietai arčiausi teismai turi turėti galimybę įgyvendinti savo jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų. Vadovaujantis Reglamento 2201/2003 60 straipsnio e punktu, santykiuose tarp valstybių narių ir kitų šios konvencijos Susitariančiųjų Valstybių ir toliau taikoma ši konvencija.
- 62 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad reglamento 10 straipsnio aiškinimas, pagal kurį vaiko neteisėto išvežimo į trečiąją valstybę arba negrąžinimo atveju kilmės valstybės narės teismai išlaiko jurisdikciją neribotą laiką, negali būti pagrįstas nei šio straipsnio tekstu, nei kontekstu, nei šio reglamento parengiamaisiais darbais ar tikslais. Dėl tokio aiškinimo taip pat netenka veiksmingumo 1996 m. Hagos konvencijos nuostatos, reglamentuojančios vaiko neteisėto išvežimo į trečiąją valstybę, kuri yra šios konvencijos Susitariančioji Valstybė, atvejį ir jis prieštarautų 1980 m. Hagos konvencijos logikai.
- 63 Darytina išvada, kad tuo atveju, kai vaikas buvo neteisėtai išvežtas į trečiąją valstybę arba negrąžintas ir po šio grobimo joje įgijo nuolatinę gyvenamąją vietą, o valstybės narės teismas, kuriam pareikštas ieškinys dėl tėvų pareigų, konstatuoja, kad, nesant bylos šalių susitarimo dėl jurisdikcijos, negali grįsti savo jurisdikcijos Reglamento Nr. 2201/2003 12 straipsniu, kaip yra pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju, atitinkamos valstybės narės teismas turėtų nustatyti savo jurisdikciją pagal galimai taikytinas dvišales ar daugiašales tarptautines konvencijas, o jų nesant – pagal nacionalinės teisės nuostatas, kaip nurodyta šio reglamento 14 straipsnyje.
- 64 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas tuo atveju, kai konstatuojama, jog prašymo dėl tėvų pareigų pateikimo momentu vaikas buvo įgijęs nuolatinę gyvenamąją vietą trečiojoje valstybėje po to, kai į ją buvo neteisėtai išvežtas arba negrąžintas. Tokiu atveju teismo, kuriam pateiktas prašymas, jurisdikcija turi būti nustatyta pagal taikytinas tarptautines konvencijas arba, jei tokių nėra, pagal šio reglamento 14 straipsnį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 65 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, iš dalies pakeisto 2004 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2116/2004, 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas tuo atveju, kai konstatuojama, jog prašymo dėl tėvų pareigų pateikimo momentu vaikas buvo įgijęs nuolatinę gyvenamąją vietą trečiojoje valstybėje po to, kai į ją buvo neteisėtai išvežtas arba negrąžintas. Tokiu atveju teismo, kuriam pateiktas prašymas, jurisdikcija turi būti nustatyta pagal taikytinas tarptautines konvencijas arba, jei tokių nėra, pagal šio reglamento 14 straipsnį.

Parašai.